

בעניין אכילת לב בהמה חיה ועוף: במסכת הוריות דף י"ג ע"ב ת"ר חמשה דברים משכחים את הלימוד (נ"א: תלמוד) כי והאכול לב של בהמה. והנה בגמ' ה"ל אינו מוזכר רק לב בהמה, אמנם הש"ך ביר"ד סימן ע"ב סק"ב מביא מתשב"ץ קטן סימן תקנ"ח (בשר"י יש ט"ס) שרבו המהר"ם מרוטנבורג ז"ל לא היה אוכל לב עוף, אע"ג דבספר אינו מוזכר כ"א לב בהמה דקשה לשכחה מ"מ מונע עצמו ג"כ מלב עוף, והש"ך מסיים וכן ראיתי נהרין בזה, והפמ"ג שם בשפ"ד כותב עון, וראו בשו"ע הראי"ל בהלכות דברים השייכים לסעודה הלכה ט' דצריך מאד לשמור שלא לאכול לב בהמה חיה ועוף מפני שרוב בהמה שורה בהם, ואם האדם אוכל אותו מתדבק בו אותו הרוח הבהמה חיה ועוף וידבק בו כי משכן הרוח הוא בלב עכ"ל, ובשער הבחמה או איהו על דבריו שישן תכלית שורש התקשרות נפש המבוטח סוף פרשת וילך כתב דיש שם תכלית שורש התקשרות נפש הבהמית ואם יאכלוהו האדם מתקשרת בו נפש הבהמית ההוא לגמרי וקשה הרע מתקשר בו (והר"ד בכף החיים ויהי דעה סימן ע"א אות ו), וע"ז במשנת חסידים מ"ס מוצאי שבת פ"ז משנה א', ובגניז ומוצה דף י"ח ע"ב. ולכן כתב המג"א סימן ק"ע סקי"ט בשם הכתבים דצריך לזהיר מאד שלא לאכול לב בהמה חיה ועוף, והר"ד במשנה ברורה שם סקמ"ה, ובמהר"ט הביא מבה"י דלב עוף זורקין ולב בהמה חותקין, ובדרכי"ת סק"ה העיר שכבר כתב כן הלבשו בפירושו אבן יקרה על הרקאנטי בפ"ך לך, ודברקאנטי איתא שחוטפות ערלת הלב וע"ז פירש ומשמע וז"ל לב בהמה נהוהין לאכול חותכים חידויו עכ"ל, ומדיק מזה הדרכ"ת דלב בהמה אוכלים ולב עוף אין אוכלין כלל דאם גם לב עוף אוכלים בודאי גם לב עוף היו צריכים לחתוך ערלתו ע"פ הרקאנטי, ומשמע וז"ל לב בהמה נהוהין לאכול חותכים חידויו עכ"ל, ומדיק כלל, אמנם במדינתנו לא שמעתי שיהיו חולקין בין לב בהמה או עוף כלל, ואותן האוכלין אוכלין בין לב בהמה ובין של עוף ואותן שנוהרים שלא לאכול אין אוכלין שום לב. עכתי".

בעניין אכילת כבד ומוח: בספר זכירה (ענין נטילת ידיים וענין שכחה) כתב והאכול לב במנהגו או עוף או חיה וסימנך מליך' מוח לב וכבד, והם קשים גם לאשה מעוברת ומינקת כ"כ בספר חסידים עכ"ל. ובכ"פ החיים סימן קנ"ז אות כ"ח כתב דלפמ"שכ הראי"ל בע"ה שער כ" פ"ה ושער מ" פ"ב דעיקר גילוי הנר"ן ה"ב במוח לב כבד ושם מושבם, נראה דגם במוח וכבד יש לזהיר מלאכול כי גם הם משכחים ואפשר ג"כ מזיקין וסימן מליך' מוח לב כבד, וכע"ז כתב בס' סגולות ישראל (בהשמוטות, מכתב ב', דף ק"ט ע"ב אות ז') בשם בינת יששכר, ומצאתי בברש"י ר"ד החיים אות קנ"ו שמוקשה ע"ז מהמדרש איכה עה"כ ויגרס בחצץ שנינו כי הדובא לפניו שמונים מיני מוחין של עוף, ואפשר דזוקא על בהמה קשה לשכחה ולא של עוף, ובש"ת אפרקסתא דעניא סימן קנ"ד (בהערה) שכתב דהקפידא רק במוח של בהמה ולא של עוף, ועמש"כ בספר קטנים כל המחנות סימן ב' סקי"ב בשם סידור עולת תמיז (נשמט כל ח') דאין נהרין בזה, ובאמת מוכח מהפמ"ג סימן ק"י שפ"ד סקי"ג דאין קפידא בכבד, וז"ל מ"ש לב וכבד וכל בני מעיים כי ומו"מ לב קשה לשכחה ודאי אין ראוי להתבדק עכ"ל, משמע דכבד אינו קשה לשכחה, ובש"ת מהפמ"ג הלכות ה"א סימן ס"ב כתב על קפידא זו דהדבר צ"ע דמעולם לא ראינו נוהרים בזה ואדורבא תלמידי בעש"ט הקדוש ז"ל נוהגים דוקא לאכול כבד בש"ק עש"י.

בעניין אכילת מכלים שוורים: כן כתב הפנ"י סימן ב' אות ג' האוכל בכלים שבורים יהיה לו שכחה, והטעם משום שהם רומזים אל בחינת הקליפה, והשכחה היא מהם, ועיין בספר שערי דן ובש"ת ש"י"ח הלכה (גלוין) ג' שהשיב הגה"ח קנייבסקי שליט"א שאין מקור מוסמך ונאמן לחשש זה, וע"כ לא הביאו בספרו ש"י"ח השדה.

בעניין אכילת קצה הפת: בש"ת מנחת יצחק נשאל: שמעתי אומרים שיש לאכול מקצה האחרון של פת לחם, שיהיה קשה לשכחה, האם יש מקור לזה בש"ס או שאר ספרים. והשיב: הנני לא ידעתי מקור לזה, אבל גם אני נוהג כן מעולם, ומטעם אדיתא בירושלמי (תרומוות פ"ח ג',) צריכין למיחש למאן דבייתא חוששין, ועי' ספר חסידים (סי' רס"א) שכתב, לפי שכל דבר שתופסין אותו בחזקת סכנה וכו', ובתשו' הרשב"א (סי' ט') כתב, שכל דבר שיש קבלה ביד זקנים וזקנות, לא

נסתר קבלתם, רק אחר הקיום שאינו באפשרו, ועי' בתשו' השיב משה (חי"ד סי' ק"ה), וכנראה דלירושלמי ה"ל כיון השג" (פ"ב ד"ה), וא"כ יש לומר מהר"ד בנוגע לחשש שכחה, ועי' בפ"ת שם, וצ"ע עוד בכ"ז. ועיין בספר משנה הלכות מהדורא תנינא סי' קמ"ח שכתב: בדבר שאלתו מה שנהג עלמא שלא לאכול קצות החלה (וכן קצוות שאר פת וחלה לאו דוקא) מה טעם יש לזה, והנה מורגל בפי העולם שהאוכל כל הקצה קשה לשכחה ולפענ"ד אמרתי: עוד דמחזי כרעבתנותא שלא משייר כלום. עוד י"ל לפ"מ דקיי"ל בא"ח (סי' ק"פ ס"ב) דכל מי שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם ולכן נהג עלמא לשייר מהסוף של הלחם ומינה נשתררב המנהג שאין לאכול הקצה וממילא שייר קצת מן הפת. ומה טרעיליס לומר דקשה לשכחה, אולי י"ל דהרי רש"י פי' דצריך לשייר כדי שיהא מזומן לעני שאם יבא וכ"כ הלבשו ובא"ר הוסיף שהוא כעין כן שאמרו המאריך בשלחנו מאריךין לו ימיו ושנותיו דלמא אתא עניא ויהיה לו וא"כ האוכל ולא שייר כלום הרי שכח מהעני שיוכל לבא ולא הניח לו וא"כ הוא מדה כנגד מדה שהאוכל הקצה ושכח מהעני קשה לשכחה שהוא העונש על ששכח מהעני.

ועיין בספר טעמי המנהגים אות קע"ז שכתב: טעם דיש לברך על היכא קדשים בשאלה דפת המוציא, כי בזה נאחזים החסידים ויתונו מוקדם ולכן צריכים לברך עליו ולקדשו בברכ' ולבטל ממנו כחו דיצה"ר (וע"ד ח"ש). ובהערה שם כתב: כי כל ראשית סט"א שולטת בו כי קליפה קדמה לברי ובראשיתיה היה תתו ובה, וכן היה ראשית, ולכן ביכורי ראשית תביא בית ד' כי לולא זאת שולטים חיצונים הם, עד שאמרו כי לכן נאמר במרגלים והמים ימי ביכורי ענבים הלוהות כי בבכורים שולט יצה"ר, כי בכל המוקדים, לחציונים אחיהם, ומרגלים אכלו מהם ובאו לכלל חטא. ולכן צוהה תורה קדש לי כל בכור להוציא במצוה זאת מעול יצה"ר. ע"ש. ונראה דעל כן נוהגין הדפת שיש לו קצה אחד וזאת קצותו חותקין מעט מקצותו כדי לבטל כחו, ורמזי לזה, כל ערל לא יאכל בו. ועיין בפסקי תשובות סי' קס"ז הערה 29 שכתב: ומש"כ בטעמי המנהגים אות קע"ז בשם יערות דבש בדמקום שקדים בישוליה בתחילה נאחזים החיצונים ביותר, וכזה נסבה ליטב ולמצוא טעם דבדב, במה"כ לא קד בדברי היערות דבש, דאדורה כותב להפך (בדרוש י"א ד"ה ולכן) דהטעם שאמרו חז"ל לבצוע ולברך בצד הפת קדשים בשוליה, משום שהאש מגרשת כי ובה נסבה ליטב ולמצוא אדה"ר ל"ה שום אוכל צריך אפיה ובשול, וכאז דלעיל' דעתיה הארץ להוציא גלסקאסות והנחש יסודו מעפר היורד מטה הפך גמור לאש העולה מעלה הכנים רוח הטומאה, ולכן מאכלים חיים כולם יש בהם איזה מקצת של נזק (כמ"ש בירמ"ב הל' מדע) ויש מאכלים שנכנס בהם ארס הנחש ביותר עד שכלל אין ראויים לאכילה ללא ביטול או אפיה, וע"ז האש דהכדוש ופחיתא האפיה מגרשת כוח הטט"א) וכיון שתחילת שליטת האש הוא בצידה הפת במקום שנאפה יפה "ומיחר" האחד חפשי מן הארס אשר שבת עליו, א"כ ראוי לברכה, כי תיכף בחרגה הארס סטרא דמסאכא חל עליו יתור מחר סטרא דקדושה, וזל עליו יתור מחר סטרא דקדושה לכן לא ראוי לברכה" כתיב היערות דבש, בשם בספר השו"ת הגוף והנפש סי' ל"א הערה ה' שכתב: ובס' מנהגי חתם סופר פ"ה הערה י' כתב: היה מקפיד לקלוף מעט גם מהפרוסה הגדולה במקום שנגעה בפרוסת המוציא כדי שלא יאכלנה זולתי ישראל, כי נהג הכתב סופר ז"ל וכ"כ מחצית השקל קס"ז סקמ"ב, עכ"ל. ובאמת דבר זה איתא גם בספר חסידים אות תתפ"ח, ולא היה נותן לכבד לשנות מכלי שרגיל לברך עליו, ולחם שביד ע"ז היה המוציא לא נתן ממנו לעבד ומן המוציא היה משאיר מעט ואוכלו אחר הסעודה וכו'. אך לא זכיתי להבין, דאם חוששין לזה שלא יאכל גוי, למא לא יאכל את הקצה? ועדיין צ"ע כל העניין הזה. ועיין עוד בש"ת ש"י"ח הלכה להגה"ח קנייבסקי שליט"א (גלוין זה) שכתב שאין לו מקור.

בעניין שתיית מים: בספר וימהר אברהם (להלכה"א פאלאג'א), מערכת מים אות ר"ה, מביא ממגיד משיירי (בראשית) שאם שותה הרבה מים כי משביע היציה"ר. עוד כתב דבלא"ה הרי זה קשה לשכחה, והר"ד בספר סגולות ישראל מערכת מ' אות כ"ז, ולא נתברר מה נקרא

הרבה, וגם לא נודע מקורו. (וראה עוד כ"פ החיים סימן קנ"ז אות ט"ו). ובספר מנהג ישראל תורה סי' ק"ע אות ג' כתב: והנה כמה צדיקים היו נמנעים לגמרי מלשתות מים, ועיין בתפארת שלמה פ"ב בראשית דכל המדות רעות נצמחות מארבע יסודות ויסוד המים ממנו נצמח התאוות והתענוגים.

בעניין השוהה מים של שוירי רחיצה: איתא בהוריות דף י"ג ע"ב ת"ר חמשה דברים משכחים את הלימוד כי והשוהה מים של שוירי רחיצה. ובספר חידושים במימרים הויה' לדונת הגמ' במים שנחתך בהם, ולא מה שנשאב בכלי שנטל ממנו, וכן משמע ממה דאיתא בחופת אליהו רבה שער י' השוהה מים הנותנים מן הרחיצה. אולם בארחות חיים (הלכות תלמוד תורה, אות כ"ה) איתא השוהה מים שבשוירי נפרדים הם, וצ"ע, וכתב היע"ב בהגהותיו להוריות דהיינו של כל הגוף וגם של הרגלים אבל של נטילה ידיים מביעבי לי. ובספר זכרון (בהוספתו ותיקונים להוצאה שלישית, אות ז"ב) מביא דבתשובות הגאונים (שערי תשובה) סי' רע"ו מבואר בהדיא דשירי מים של נט"י קשה לשכחה.

בספר זכרון ח"ב אות י"א מביא בשם דודו מרן החזון איש שאם שפך מה נמט אחר הרחיצה אין לחוש, וכ"כ בספר שלחן חי סימן ע"ז, אך הוא מסיים דהמחמיר שלא לשתות כלל תע"ב, ועע"ש בספר זכרון שמסתפק האם מהני כשנשתבש בריב, עוד כתב שאפשר לומר דבמקום שיש בו ארבעים אהרן אין חשש, תדע דכל הנדרתא דחזוין בהן ושותין מהן, וראה שם להלן באות י"ג שהעיר דאפשר שלשון הנותרים (שוירי) משמע שרחץ ברוזן ונשאר מיעוטן (כעין מה דאיתא ברות רבה עה"כ ותשאר רחיצה היא ובמפרשים שם).

בעניין שתייה מאמת המים העוברת בביה"ק: איתא בהוריות דף י"ג ע"ב עשרה דברים קשים ללימוד כי והשוהה מאמת המים העוברת בית הקברות, ובספר שו"ת הגוף והנפש (ח"ב פ"ט) שיש עשורת בין הקברות, ולדבריו אולי אין קפידא בשעוברת בבית הקברות בצד הקברות, ובספר הזכרון לגר"ח קנייבסקי שליט"א הסתפק בבביר עכ"ל, ועיין בספר שמיירת הגוף והנפש סי' כ' בהערה ב' שכתב: דרך יש לעיין בזה האם הקפידא דוקא באמת המים או בכל מים שעוברת בבית הקברות, ואת"ל דה"ה בכל מים שעוברת בבית הקברות, האם זה נאמר רק במים מגוללים או אולי אין לשתות גם מים שעוברת דרך צינור, והגרש"ז אויערבך שליט"א אמר לי דאין להקפיד בזה יותר ממה שאיתא בגמ' אמת מים דהיינו מים מגוללים וא"צ להקפיד על מים שעוברת דרך צינור.

בעניין אכילת פת שעורים: כתב מרן החתם סופר זצ"ל בתורת משה (בהפסטה תזריע) דפת שעורים משכח הלימוד, גם בחידושי למסכת שבת דף ק"מ כתב דפת שעורים משכח הלימוד או לאראכילו לבני תורה, וכן במהר"ם שיק על התרי"ג מצות (מוצה י') כתב בשם רבו החתם סופר שאין לעשות מצות מקמח שעורין שקשין לשכחה ובמצות כתיב למען תזכור, וצ"ע מ"ל דקשין לשכחה, ומצאתי בהרמב"ם פ"ד הלכות דעות ה"ט ש מאכלות שור רעים כן ולחם שעורים ולחם מצות והכרוב והחציץ והבצלים והשומים וכו', ואולי הכין החתם סופר מפני שכתב הרמב"ם לחם שעורים עם חציץ ובצלים ושומים הדוא מפני קשהה לשכחה עפשכ"ח הילקוט ראובני (בהעלותך) בשם הפסיקתא דטעמו במן כל מיני מאכל וכן מטעם קשואים אבטיחים חציץ אכלים ושומים מפני שהם קשין לתלמוד, ודוחק הוא, עכ"פ דברי החתם סופר סותרים מש"כ מהרש"א (בהוריות דף י"ג ע"ב כ"ה) כי דאז חזשיב בתורה בשבעת המינין הפירות עצמן ורק בבית קטן היוצא ממנו דכתיב זית שמן משום דהזית גופיה אין בו שבח ארץ ישראל ולכן הוא משבח ארץ ישראל לעבד אכל שמן היוצא ממנו הוא משיב התלמוד כיון שהוא משבח התלמוד אבל שמן היוצא ממנו הוא משיב התלמוד וכן הוא משבח ארץ ישראל עש"י, ולפמ"ש החתם סופר יוצא שגם השעורים שהוא משבעת המינים גורם לשכחה, ולולי דמסתפינא הייתי אומר דגם להחתם סופר אין השעורים קשה לשכחה מטעב אלא דכיון דשכחי בה עכברים ממילא קשה לשכחה משמע גמ' דידן בהוריות, וא"ה רוב מדור זה נלקח מהספר הנפלא שמירת הגוף והנפש של הרב לרנר שליט"א)

הגאון רבי נתן הכהן קופשץ שליט"א

מרא דאתרא שכונת נחלה ומונוחה, הקריה החרדית בית שמש

רק דברי הרשב"א מ"ב ע"א דשם רק רמז לזה, ודע דמדברי הרשב"א משמע דגם בזמנינו שייך לאחר המזון אם השיח אחר המזון מן הרבה ומחמת השיחה צריך לשתות א"כ הוי לשתות ולא לשרות ע"ש, אולם מדברי התוס' משמע כד"ה דהוא תלוי בסילוק השולחן [עיי' לק' סי' קע"ז ס"ח חציץ שאלין] ד"ה שאין].

סי' קע"ד סעי' ו' ביאור"ל ד"ה וכן, וכן דעת התוספות פסחים [ע"ג] סוד"ה יד יין ע"ש וכו'. נב. דעת תוס' היא רק היכא שאין בדעתו לשתות יין בתוך הסעודה, ולדעת הרמב"ן והר"ן אפי' דעתו לשתות בתוך הסעודה מ"מ אחר הסעודה קודם בהמ"ז חייב לברך ברכה מעין ג' ע"ש, והנה לדעת הרמב"ן והר"ן [בערבך פסחים] אפי' יתבין בהמ"ז לפוטרו אינו יוצא בדיעבד, וכמש"כ בביאור"ל סי' ר"ח ס"יז ד"ה אבל, אלא דלא קיי"ל כותיהו בזה, והכא הדיון משום דהיין גורר תאוות המאכל, ובזה רוב הראשונים חולקים על

נערך ונסדר ע"ה רה"ג יהודה לייב קובר שליט"א, כולל "אליבא דהלכתא" רמת בית שמש

